

At skære eller ikke at skære

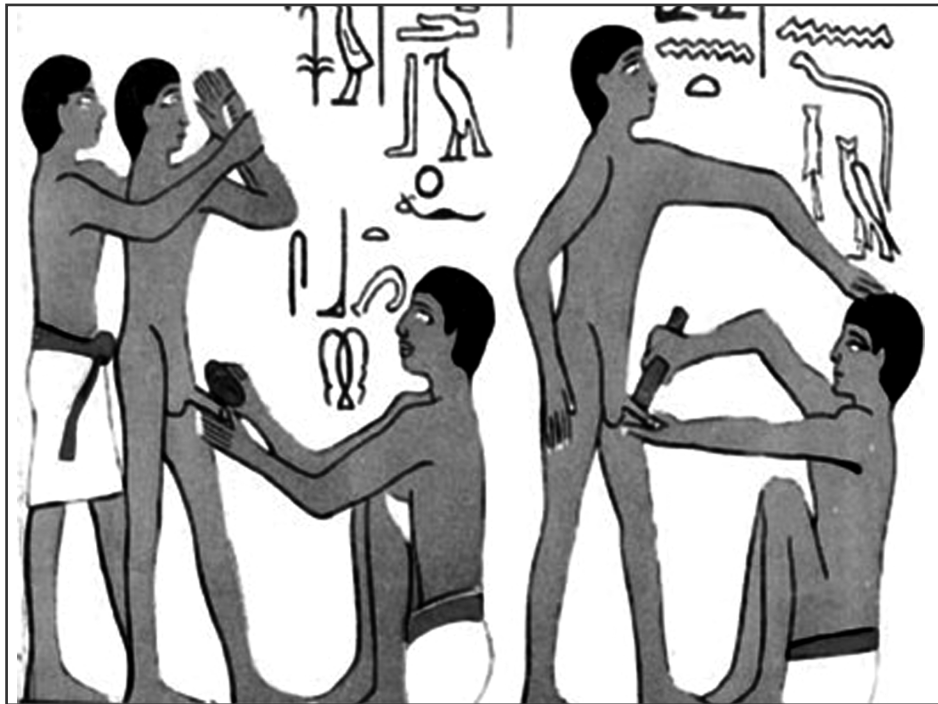
Historien om et stykke hud, der skulle frelse verden

Af Peter Thielst

Kropskultur er en forunderlig størrelse. Snart er det ene gangbart og idealt, snart det andet; snart er den kulturelle legitimitet ved et bestemt stiltræk i orden, snart er den problematiseret i en grad, så forargelsen konkurrerer med kravene om lovgivningsmæssige tiltag. 'Sundhed' og 'naturlighed' har længe været de mest hyppige og virkningsfulde argumenter i sådanne sammenhænge – ofte på begge sider i debatten og uden anfægtelser over, at de i sig selv ikke just er klare og veldefinerede. Mange begrundelser for status quo, dvs. for *ikke* at gribe ind i en kropskulturel praksis, relaterer sig ikke overraskende til tradition (altid noget solidt og godt!), etnicitet og/eller religion, mens den kritiske tilgang har hentet ny kraft i den menneskerettighedstænkning, som vi har fået bygget op og ud. I øvrigt til irritation for såvel gesjæftige købmænd (kvindehandlere, tatovører, plastickirurger, fastfoodproducenter, narko- og dopingpushere osv.) som konservative og religiøst dogmatiske kredse, inklusive Tidehvervsfætrene Krarup & Langballe.

Sommeren 2012 bød på et fint lærestykke udi denne kamp om kroppen, idet en tysk domstolsafgørelse og den journalistiske sommerhunger efter ballade fik den gode, gamle diskussion om omskæring op at køre igen. Med overdrivelser og bagatelliseringer til følge, med bekymrede henvisninger til videnskabelige undersøgelser (sundhed) og med hårdnakket tvivl om validiteten af samme, og med de gamle frontlinjer tro (undertrykkelse) versus fornuft (naturlighed) og etnisk tradition (diversitet) versus fælles menneskeret (konformitet). Men trods de ulidelige gentagelser og al den harme og vrede, der hvirvles op, så sker der dog noget fra gang til gang. Fx er vi – et næsten globalt *vi* – blevet enige om at lægge den kvindelige omskæring bag os, som uanset dens grad af indgreb i de kvindelige genitalier stank så fælt af mishandling, kvindeundertrykkelse og demonstrativ patriarkalsk magt, at den ikke længere stod til at forsvare eller bære over med som traditionsrigt kulturelt særpræg. Til alt held var den heller ikke kodificeret i en hellig bog, dvs. forankret i Guds ord og vilje.

Det var nu nok ikke den væsentligste grund til, at det gik så forholdsvis let med at få den kvindelige omskæring forvandlet fra tradition til forbrydelse, for der er i

Mosebøgerne (den jødiske Tora) og Koranen adskillige påbud og forordninger, som ikke længere følges – eller kun tages forfængeligt i meget rabiate kredse, især hvor religion indgår korporligt-disciplinerende i spillet om magten, den fysiske og sociale, den politiske og økonomiske. Ligesom der er mange af Paulus' tidsbundne udsagn, ingen længere lægger vægt på. Det har sin elementære grund i, at religiøse vaner og kultiske skikke i almindelighed tilpasser sig det samfund, de virker i, og de kulturelle normer, der netop ændrer sig i takt med nye livsformer, hvad enten de udvikler sig langsomt indefra eller maser sig hurtigt på udefra. Religiøse vaner og kultiske skikke kommer og går, opstår og forandrer sig, fordi de *ikke* er faldet ned fra himlen, men selv er rundet af den jordiske virkelighed, dér, hvor mennesker lever.

DET HELLIGE SOM ARGUMENT

Hermed er jeg hurtigt kommet tæt på det sted, hvor der er øretæver i luften, for hvis Gud findes og har åbenbaret sig, så hans ord er blevet til hellig tekst, så kommer religiøse vaner og kultiske skikke alligevel ikke fra det menneskelige og alt for menneskelige (dét, der står til diskussion og stadige forandringer), men netop fra Gud – og derfor er de sakrosankte og ufor-

anderlige. Dét er en pointe for religiøse mennesker, som det verdslige samfund udenom står magtesløs over for: magtesløs på argumenter (fordi ingen rationelle betragtninger her tæller), men ikke magtesløs i politisk-kulturel forstand, så man helt må undlade at sætte en *overordnet* og *fælles* ramme for liv og værdier i fællesskabet. Alt efter styreform og interesser lovgives der trods alt, og mindretalsbeskyttelse, tolerance og frihed baserer sig i den sammenhæng gerne på 1) gensidige aftaler og 2) adfærd, der ikke skader andre.

På den konto har vi eksempelvis friset seksualmoralen i en grad, så kun den adfærd, der bygger på vold og bevidst krænker andres frihed, værdighed og integritet, er forbudt og dadelværdig – dvs. voldtægt, overgreb på børn og grov udnyttelse af magtposition. Alt andet er privat, aftalt spil og rager ikke andre. Den eneste gråzone, der står tilbage, fordi vi ikke kan blive enige om at forstå og fortolke den – ikke kan blive enige om dens reelle grunde, mekanismer og omkostninger – er prostitution og anden købesex. Såkaldt sakral prostitution er dog et overstået kapitel ligesom sex i forbindelse med frugtbarhedskult (*hieros gamos*, forårssamlejet på den nysåede mark) og overgangsriter, og de fleste ser formentlig denne gamle sammenblanding af religion og seksual-

tet som mere latterlig end egentlig foragtelig. Også hvor den iklæder sig østlige gevanter (og nogle teser om bevarelse af sund energi) og fører sig frem som tantrisk sex. Kultur er vaner i forandring, og tænk, hvis grækerne stadig holdt fast i *pæderastien* – det opdragende og erotiske forhold mellem en præpubertær dreng og en moden mand – og bad os andre om, i 'rollemodellens' hellige navn, at klappe i og blande os uden om!

Det prekære ved omskæring – af drenge, vel at mærke – er, at det i udgangspunktet ikke har noget med sex at gøre, *men at det får det*. Ikke bare i vor tid, der er så fokuseret på seksualitet og enhver nydelse, sundhed og præstation i så henseende, men basalt til alle tider. Det er ikke så sært, for det kropslige indgreb angår netop den mest seksuelt følsomme og funktionsvigtige del af mandens kønsorgan. Til en begyndelse – efter den voldsomme smerte og heling af såret – bliver lysten på en måde fremhævet, idet der ikke længere er nogen forhud til at beskytte glans, ej heller mod utidig stimulation. Senere går det den modsatte vej, da penis tilpasser sig situationen og bliver mindre følsom – hvorfor den seksuelle akt kan antage lidt mere voldsomme former, med de fordele og ulemper det nu kan have for den ene og den anden part. Uden seksuelle omkostninger er en omskæring aldrig, om ikke andet får den omskårne dreng og mand et andet forhold til sit kønsorgan end den ikke-omskårne: den er nemlig blevet tegn på noget mere end hans seksualitet, og det er dét, der er pointen.

TEGN OG TOLKNINGER

Men lad os vende tilbage til Biblens ord, for i Koranen er der intet nævnt om omskæring; den arabiske praksis er ren tradition. Det centrale sted i 1. Mosebog, kap. 17 er: "Alle af mandkøn hos jer skal omskæres. I skal lade jeres forhud omskære, og det skal være tegn på pagten mellem mig og jer." Som sagt, der står så meget i gamle, hellige bøger, som tiden er løbet fra, og som kulten enten har droppet eller omfortolket. Og det at mange arabere og muslimer har opretholdt samme skik med omskæring som jøderne, viser i sig selv, at det ikke er tekststedet som sådan, der tilsiger og fastholder traditionen – endda hinsides ethvert aktivt trosliv, idet mange klart sekulære jøder også viderefører traditionen. De lærde inden for de tre åbenba-

ringsreligioner, jødedom, kristendom og islam, ved da også, at deres religioner og skrifter er historiske, dvs. opstået *i tiden* og ikke evige fra tidernes morgen (ellers gav det med åbenbaringer jo slet ikke mening: de sker angiveligt *i tiden*). De ved også, at uden en menneskelig mellemmand – uanset at de kristne har mytologiseret Jesus til at være Guds Søn – var disse åbenbaringer ikke blevet bragt videre og konkretiseret i tekster. Tekster, som endog er overleveret og redigeret af meget ivrige teologer, så Guds ord måske mere gælder 'i ånden' end bogstaveligt...

At henvise til 1.Mos.17 for at begrunde i det mindste den jødiske omskæringspraksis er derfor inkonsekvent og useriøst, for hellige tekster gradbøjes og retoucheres konstant. Måske er det deres væsentligste formål: at stå til fortolkning – at være åbne, at give anledning til forskellige forståelser. Kald det 'forståelse' eller 'smidighed': så snart ord og udsagn ikke længere tages bogstaveligt, men opfattes poetisk, symbolsk eller metaforisk, er næsten alt muligt. Derfor er man i visse jødiske kredse begyndt på at erstatte omskæring med en art tatovering, en diskret, synlig prik i forhuden: et tegn med mere overført betydning. Det er da et 'fremskridt', der passer fint ind i vor tids omsorg for retten til egen krop, dvs. i anerkendelsen af udstrakt selvbestemmelse, korporlig som mental, så indgreb i kroppen, der ikke er begrundet i evidente hensyn til liv og velfærd, er forbudt for forældre og familie at lade foretage. Jeg forstår ganske vist ikke, hvorfor den lille, rituelt afstemte skønhedsplet i huden skal placeres yderst på penis og ikke fx på skulderen – som de gamle vaccinationsmærker, flere af os har. Og dog, for nu bliver vi nødt til at tage den dybe indånding, der giver os mod til at tale om omskæringsens egentlige oprindelse og ræson – men først et par omveje mere.

At sige 'pagttegn' og henvise til 1.Mos.17 er ikke nok, slet ikke når andre folkegrupper lige så længe har praktiseret samme skik uden at søge lignende legitimation. Andre har i en langt senere tid, hvor udsagn, der handler om sundhed, hygiejne og andre 'fornuftige' eller 'hensigtsmæssige' tiltag, glider let igennem, forsøgt sig med en sådan rationel forklaring på omskæringsens vise oprindelse. Det svarer til at argumentere for, at man i 10-års alderen får hele sit gebis ryddet, så man ikke senere i livet skal plages af huller i tænderne, betændelse, bylder

og det, der er værre. Ganske som man i min barndom rask væk fjernede mandler og polyper for at undgå gener i hals og næse. Jo, 'sundhed' er et regime, der gør underværker og i dag – og siden midten af 1800-tallet – stadig leverer nye begrundelser for, hvorfor omskæring af drenge ikke blot er acceptabel, men ligefrem fornuftig.

NYE GODE GRUNDE

Desværre ryger fornuften lige så hurtigt i skraldespanden som den forhud, der snittes af i en 'højere' sags tjeneste. Ingen aner længere, at den vidt udbredte omskæringspraksis, som endnu udøves i USA blandt ikke-jøder, har sin baggrund i – nej, ikke i hygiejne (fx nedsat risiko for livmoderhalskræft: hvilken generøsitet, mine herrer!), men i troen på, at mere 'hård hud' på glans vil nedsætte tilskyndelsen til *onani*! Det 19. århundrede var skræmt af onaniens spøgelse, ikke så meget på grund af den kristne syndsforestilling (men *også* den!) eller ud fra et puritansk ønske om flid og arbejdsdisciplin (men *også* det!), men af kærlig omsorg for slægtens velfærd og fremskridt. Medicinen havde nemlig siden den græske lære Galen (129-199) lagt sig fast på, at *sæd* og ikke blod var det vigtigste stof i livsorganismen, hvorfor et spild af sæd – enhver klat, der ikke sigter mod regeneration – unødigt nedsætter livskraften og lukker alle slags sygdomme ind. Derfor måtte man dæmme op for denne 'selvbesmitelse', og i det foretagsomme USA var to af midlerne til libido-reduktion henholdsvis omskæring og en særlig diæt bestående af ristede majsflager. Ud af sidstnævnte tiltag opstod Kelloggs Cornflakes, der stadig fører en slags 'sundhed' (ny energi!) i sit banner, mens det med at fjerne forhuden hurtigt kom til at indgå i 'the american way of life', så 2/3 i dag kommer under kniven.

Her i vor egen senmoderne tid har mandlig omskæring fået endnu et sundhedsargument på sin side (foruden det ædle hensyn til kvinders helse og almindelig hygiejne): det handler atter om fordelene ved lidt mere robust hud på glans, idet en sådan vil beskytte mod rifter, dvs. beskytte manden mod at blive smittet med aids af sygdomsramte ludere og omgangsduller. Især i Afrika skæres der nu lystigt, og mændene stiller villigt op: dels vil de gerne undgå aids, dels lader de sig lokke af rygterne om, at en omskå-

ret penis er mere potent og vil give større lyst. Det er muligt, at visse sundhedsarbejdere, der tror på, at 'hård hud' beskytter – eller at en blotlagt glans giver en mere infektionsbeskyttende bakterieflora (endnu en tese!) – også ser en pointe i arrangementet for kvinderne, idet de omskårne mænd således ikke i nær samme grad som tidligere vil få aids og derpå vil kunne sprede smitten, *men* det er her *ikke* dét hensyn, der driver værket.

Både det ene og det andet lyder skingrende skørt, og det er det – alle disse sundhedsargumenter – også, men når det kommer til religiøse dogmer og etniske henvisninger til 'sammenhængskraft' og 'identitet' (en anden variant af tesen om 'pagttegn'), så bliver vi, der står udenfor, gerne tavse og ønsker egentlig ikke at mene noget. Hvorfor? Selvfølgelig pga. holocaust, hvor netop det kropslige 'pagttegn' pludselig var lig med den visse død – dengang et rent jødisk tema: arabere og muslimer var slet ikke i risikozonen (Europa). Ingen skal derfor nyde noget af at kritisere en jødisk praksis, som – i mindre tolerante miljøer – *kan* stimulere antisemitiske anslag. Samme omsorg for etniske mindretal gælder ikke muslimer, men 'jøde-idiosynkrasien' gør dog, at drenges omskæring blandt muslimer ikke anfægtes nævneværdigt – man vil jo nødt til fremstå som kulturel racist. Man kan lidt frækt sige, at den muslimske praksis ligger i læ af den jødiske, men vil man i visse muslimske kredse også skære i pigerne, bare en lille smule, så falder der brænde ned!

Nå, men derfor tier vi for det meste og vender det blinde øje til, når talen falder på omskæringen af drenge. I tolerancens ånd er det sådan set meget godt, hvis ikke selve denne skik i stigende grad viser sig at kolliderer med vore menneskerettighedsforestillinger og vor principielle omsorg for børns integritet – i frihedens og selvbestemmelsens navn, og fordi vi nødt vil drages til (tage?) ansvar for noget, som børn kan tage skade af. Derfor er den fysiske revselsesret taget fra forældre og skole, og man kan ikke lade sit barn tatovere, før det er myndigt – resten er jo tvang, overgreb og krænkelse af kroppen. Den principielle omsorg for børns integritet – jeg skriver 'principielle', for overgreb er der jo masser af – er i disse år ved at udstrække sig til det ufødte barn, så kvinders ret til abort inden en vis fosteralder kan blive rullet tilbage – da næppe af religiøse

grunde eller sundhedshensyn, men pga. menneskerettighedstænkning: fosterets ret. Vent og se, og regn ikke nødvendigvis med, at den rituelle omskæringsret er faldet inden da.

PATRIARKALSK SOCIALISERING VERSUS MENNESKERET

Når netop denne ret er så vanskelig at gøre noget ved, hænger det som sagt ikke sammen med et helligt skriftsted (pagttegnet) eller en stadig strøm af sundhedsargumenter og 'nye undersøgelser', men med selve omskæringens essens. Den hører man ikke meget om, den er det unævnelige, den hemmelige kode. Ja, det tør siges: den hemmelige kode til patriarkalsk sammenhold og hierarki, der udvikler en særdeles stærk loyalitet – opad og udad i det skæbneforbundne netværk, men først og fremmest i forhold til selve skikken: man vil ikke være det sidste led i kæden og erkende sin egen omskærings unødvendighed, urimelighed og fejlagtighed. Eller dens tilfældighed og overflødighed: Sig aldrig, at mistet forhold er spildt ulejlighed, en lille og pudsigt anakronisme i livets store mangfoldighed.

Som socialiseringsmekanisme er omskæring yderst effektiv, sikkert langt mere end den oldgræske pæderasti var det i nogle århundreder, indtil den stod for fald. Derfor skal der skæres videre, generation for generation, så far og søn ikke blot er af samme kød, men også på det mest maskulint-markante sted på kroppen er af samme slags, har fælles potens, ikke kun i seksual forstand, men også som eksistens, som familie, som slægt. Derfor er der selv blandt sekulære jøder og muslimer meget få, der bry-

der traditionen, ja, tilsyneladende overhovedet overvejer det – og endnu færre, der skal nyde noget af at stå frem og tale farfar, far og sig selv imod. Man skider ikke i egen rede, da slet ikke når nogen udefra opfordrer én til det. Men det er i denne tavshed og i den indædte vilje hos sekulære jøder og muslimer til, uanset ydre kritik og uanset ikke-jødiske/muslimske ægtefælles modstand, at trumfe den gamle tradition igennem, at den egentlige magt og tvang i traditionen viser sig. Det lille snit med den store virkning.

Men for hver gang, problemstillingen kommer op at vende, rykker den nye menneskerettighedstænkning, godt stimuleret af liberalistisk og populæreksistentiaalistisk jargon om selvbestemmelse, frie valg osv., nærmere, og en dag har et parlamentarisk flertal gjort *loven* – menneskeloven og ikke Moseloven – til rettesnor. Selv opfindsomme sundhedsargumenter må til sidst vige for argumenter på menneskerettighedernes vegne, og religiøse fanatikere og etniske dogmatikere gør klogt i allerede nu at overveje og indøve nye symbolhandlinger, som ikke griber irreversibelt ind i den menneskelige og endnu umyndige krop. Der er dog et argument for omskæring, som vi endnu ikke har overvejet alvorligt, men som desværre også kun tager sigte på kommende guruer og gudesønner: nemlig muligheden for unikke *relikvier*. En ung præsteelev ved katekumbekirken San Sebastiano på Via Appia i Rom fortalte mig engang – med et forsigtigt smil – at man i denne kirke var så heldige at ligge inde med hele to eksemplarer af Jesus' forhold. Sådan er det med alt det unikke...

Peter Thielst er mag.art. i filosofi og har bl.a. skrevet *Kroppens idéhistorie* (2008) og *Sexualitetens idéhistorie* (2011).